

Haapaveden kaupunki 8.6.2020

Opetus- ja kulttuuriministeriö – kirjaamo@minedu.fi / oppivelvollisuus@minedu.fi

Haapaveden kaupungin lausunto hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle oppivelvollisuuslaista ja laista tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta sekä muutoksista eräisiin muihin lakeihin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt kunnilta ja muilta tahoilta lausuntoa 30.4. päivätystä lakiluonnoksesta. Luonnos käsittelee hallituksen esitystä oppivelvollisuuslaista ja laista tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta sekä muutoksista erinäisiin muihin lakeihin. Lausunto pyydetään toimittamaan sähköpostimuodossa viimeistään 15.6.2020 osoitteisiin kirjaamo@minedu.fi ja oppivelvollisuus@minedu.fi.

Lakiluonnos liiteasiakirjoineen ovat luettavissa OKM:n internet-sivuilla osoitteessa:

<https://minedu.fi/oppivelvollisuus-hanketiedot-ja-asiakirjat>. Lausunnonantajaa pyydetään tiivistämään lausunto yhden (A4) sivun mittaiseksi.

Pääministeri Marinin hallitusohjelmaan on kirjattu, että oppivelvollisuusikä korotetaan 18 ikävuoteen. Perusopetuksen jälkeen oppivelvollisuutta suoritettaisiin lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa tai erilaisissa nivelvaiheen opinnoissa. Hallitusohjelman mukaan lain valmistelussa käydään läpi toisen asteen keskeyttämisen syitä sekä ryhdytään toimenpiteisiin maksuttoman toisen asteen koulutuksen toteuttamiseksi.

Maksuttomuus koskisi opetuksessa tarvittavia oppimateriaaleja, tietoteknisiä laitteita, työvälineitä, työasusteita sekä ylioppilastutkintolautakunnan maksuja. Lisäksi viiden kilometrin (5km) ylittävät koulumatkat olisivat opiskelijalle maksuttomia.

Hallituksen lakiesityksen tavoitteena on kohottaa koulutus- ja osaamistasoa sekä mahdollistaa jokaiselle toisen asteen tutkinnon suorittaminen. Luonnokseen sisältyvän ministeriön oman selvityksen mukaan lähes kaikki peruskoulun päättäneet nuoret sijoittuivat joko toisen asteen koulutukseen, erityisoppilaitokseen tai valmentavaan koulutukseen. Näin ollen oppivelvollisuuden pidentämisellä ei voi katsoa olevan mainittavaa vaikutusta nuorten jatko-opintoihin sijoittumiseen tai hakeutumisvelvollisuuden toteuttamiseen. Myös uuden lain myötä nuoren vapaa hakeutuminen toisen asteen opintoihin säilytettäisiin.

Vaikka lähes kaikki nuoret hakeutuvat toisen asteen koulutukseen, jää ikäluokittain n. 15 prosenttia ilman toisen asteen koulutusta. Keskeyttämistä tapahtuu ennen muuta ammatillisessa koulutuksessa. Syyt liittyvät selvitysten mukaan motivaatioon, sosioekonomisiin vaikeuksiin ja kaupungistumiseen. Oppivelvollisuusiän nostaminen 18-vuoteen ajoittuu tilanteeseen, jossa opinnot ovat kesken. Kohdistettua tukea tulisikin ulottaa ohjaukseen ja opiskelijahuoltoon ongelmien ratkaisemiseksi. Haapaveden kaupungin näkemyksen mukaan mekaaninen oppivelvollisuusiän nostaminen ei tuo ratkaisua tai helpotusta opintojen keskeyttämiseen.

Haapaveden kaupungissa hakeutuvat peruskoulun jälkeen käytännössä kaikki toisen asteen koulutukseen. Toisella asteella keskeyttäminen on selkeästi suurinta ammatillisessa koulutuksessa. Näistä keskeyttäjiä osa ei jatka mihinkään muuhun koulutukseen ja on vaarassa syrjäytyä. Sen sijaan lukion keskeyttävistä lähes kaikki jatkavat opintojaan jossakin toisessa oppilaitoksessa. Valmiudet toisen asteen opiskeluun edellyttävät perusopetuksen kehittämistä ja erityisen tuen vahvistamista sitä tarvitseville. Tukea tulee suunnata nimenomaan perusopetuksen erityiseen tukeen sekä opinto-ohjaukseen mutta myöskin ammatillisen koulutuksen opiskeluhooltoon. Myös opintososiaalisten etujen, kuten oppimateriaalituen sekä koulumatkatuen kehittäminen on harvaan asutuilla alueilla ja sosioekonomiselta asemaltaan heikomman väestönosan keskuudessa tärkeitä toisen asteen oppilaitoksissa.

Lakiesitys sisältää oppivelvollisuusiän korottamisen lisäksi rakenteellisia uudistuksia. Perusopetuksen päättävälle nuorelle määrätään hakeutumisvelvollisuus sekä asuinkunnalle että koulutuksen järjestäjälle ohjaus- ja valvontavastuu. Näin ollen valtaosa koulutuksen järjestäjille tulevista lisääntyvistä vastuista kohdistuvat maksuttomuuteen ja uusiin ohjaus- ja valvontavastuisiin.

Esitys tuo perusopetuksen järjestäjille uusia velvoitteita sekä perusopetuksen aikana että perusopetuksen päättämisen jälkeen. Perusopetuksen järjestäjän tulisi antaa oppilaalle oppilaanohjauksen lisäksi tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta sekä laatia henkilökohtainen jatko-opintosuunnitelma. Näistä toimenpiteistä aiheutuu merkittäviä lisäkustannuksia perusopetuksen järjestäjille.

Esityksessä laajennetaan maksuttomuutta yli oppivelvollisuuden toisen asteen loppuun asti. Myös koulutuksen järjestäjän velvoitteet matka- ja majoituskorvauksista jäävät epämääräisiksi, ja ne tulee tarvittaessa korvata täysimääräisinä. Nämä asiat tulisi kytkeä selkeämmin sosiaaliturvan kokonaisuudistukseen.

Kustannus lukiokoulutuksen maksuttomuudesta lukio-opiskelijaa kohden on n. 2500 euroa, joka lakiluonnoksessakin todetaan. Lisäksi harvaan asutuilla alueilla tulee kustannuksia yli 5 km koulukuljetusten järjestämisestä. Kustannusten lisäys on niin merkittävä, että syntyy perusteltu huoli koulutuksen kokonaisrahoituksen riittävydestä. Haapaveden kaupungin näkemyksen mukaan, mikäli uudistuksen toteuttamiseksi ei ole varattu riittävästi rahoitusta, ei sitä pidä toteuttaa lainkaan.

Oppivelvollisuuslain valmistelu on osittain tapahtunut koronapandemian oloissa. Ministeriön valmistelussa mukana ollut seurantaryhmä esitti yksimielisesti lainvalmistelun aikataulun pidentämistä. Tällöin kustannusten laskenta, vuorovaikutteinen ja hyvä taustatyö sekä vaikutusten arviointi olisi voitu toteuttaa huolellisesti. Valmistelussa on kuitenkin huomioitava koronakriisin vaikutukset, jotka tulevat ulottumaan useille vuosille. Haapaveden kaupunki suhtautuu tässä tilanteessa oppivelvollisuusiän nostamiseen ja lainvalmistelun aikatauluun hyvin kriittisesti. Muutkin Suomen kunnat ovat tuoreen 'Kuntapulssi-kyselyn' mukaan esittäneet saman näkemyksen. Oppivelvollisuuslaki voisi tulla voimaan aikaisintaan 1.8.2022.

Hallituksen esityksessä nostetaan esille tärkeitä näkökulmia nuorten elinpiiristä ja toisen asteen koulutuksen haasteista. Taustalla on myös tehty ansiokasta selvitystyötä. Johtopäätösten myötä ratkaisuehdotuksia ei kohdenneta riittävästi nuorten opintojen keskeyttämiseen tai syrjäytymisriskin supistamiseen. Esityksen kustannukset kohdistuvat lähes kokonaan opintososiaalisten etujen kasvattamiseen opetuksen laadun tai pedagogisen tuen sijasta. Näin vaikutusten arvioinnin voi katsoa jäävän yksittäisiin toimenpiteisiin kohdistuvaksi. Haapaveden kaupunki katsoo, että oppivelvollisuuden laajentaminen ja kunnan velvollisuuksien kasvattaminen tässä muodossaan ei toteuta kokonaistavoitetta koulutustason nostamisesta ja osaamisen lisääntymisestä. Taloudelliset resurssit tulisi kohdentaa yksilöllisemmän ja joustavamman perusopetuksen rakentamiseen, jossa myös ongelmiin voitaisiin reagoida voimakkaammin ja riittävän varhain.

Liite – Oppivelvollisuuden laajentamisen arvioidut kustannukset Haapaveden lukiossa (110 opiskelijaa)

LUKIO	Tutkintokohtainen kulu/opiskelija	Vuosikohtainen kulu/opiskelija	Tutkintokoht.kulut (110 lukiolaista)	Vuosikohtaiset kulut (110 lukiolaista)
Koulumatkatuki	800 €	300 €	88 000 €	33 000 €
Opiskelumateriaalit	1 600 €	533 €	176 000 €	58 630 €
Tietokone	500 €	167 €	55 000 €	18 370 €
Tutkintomaksut	168 €	56 €	18 480 €	6 160 €
Infra ja tietohallinto	100 €	33,33 €	11 000 €	3 333 €
Henkilöstökulujen lisäys	150 €	50 €	16 500 €	5 500 €
	3 318 €	1 139 €	364 980 €	124 993 €